

ובחרת בחיים

גיליון שבועי במשנת מרן האור החיים הק' זיע"א

תורת חיים

נושא תורני מרתק לאור דברי האור החיים

טרם מתן תורה נצטוו ישראל מפני הגבורה (יט, ה): **וְעַתָּה אִם שְׂמוּעַ תִּשְׁמָעוּ בְּקוֹלִי וְשָׁמַרְתֶּם אֶת בְּרִיתִי וְהִיִּיתֶם לִי סֻגְלָה מִכָּל הָעַמִּים כִּי לִי כָּל הָאָרֶץ.**

האור החיים מבאר את פשר הציווי הזה, וכותב: **וְכֹאֲשֶׁר רָצָה אֱ-ל עֲלִיזוֹן לַתּוֹרָה וְזָכָה וּבָרָה, יְסוֹד הַקְּדוּשָׁה וְהַטְהָרָה וְרוּחַנִּיּוּת הַרוּחַנִּיּוּת, צָוָה לָהֶם שִׁיחֲזְרוּ בַתְּשׁוּבָה אֶפְלוּ מִחֶטְא קָל. וְכִבְּרָ קָדָם לָנוּ מֵאִמְרָם וְ"ל (קידושין מט, ב) בְּדִין הַמְּקַדֵּשׁ אֶת הָאִשָּׁה עַל מִנְתָּ שֶׁהוּא צָדִיק גָּמור, וְנִמְצָא רִשְׁעִי, שְׁקִדּוּשׁוֹ קִידוּשׁוֹ, כִּי חִיִּישִׁינָן שְׁמָא עֲשֵׂה תְשׁוּבָה, וּבְאִמְצָעוֹת תְּשׁוּבָתוֹ יִקְרָא צָדִיק.**

כך אכן נפסק בשלחן ערוך (אה"ע לח, לא): **"(המקדש את האשה) על מנת שאני צדיק, אפילו רשע גמור, הרי זו מקודשת מספק, שמא הרהר תשובה בלבו".** עם זאת יש לשים לב לדגש: **'הרי זו מקודשת מספק, שמא הרהר תשובה בלבו'.**

נידון מעניין כשלעצמו הוא - האם ניתן להניח שהעברין עשה תשובה, ובכך להחזיק את הקידושין כתקפים מספק, גם בשעה שאנו עודנו רואים - לדוגמה - את החפץ הגנוב בידו, והוא טרם החזירו לבעליו.

בעניין זה נחלקו הראשונים והאחרונים (עיי' גוי"כ שם), יש הסבורים כי אכן ניתן להאמין בכך, אך זאת כמובן רק בתנאי שהוא קיבל על עצמו להשיב את הגזילה, ויש החולקים וסבורים כי אף בכך אין די, אלא קידושין אינם קידושין אף מספק כל עוד לא השיב את הגזילה.

יריעה נרחבת מוקדשת בראשונים ובאחרונים לנקודה נוספת - האם אמירתו שהוא הרהר בתשובה, קובעת כי אכן ודאי שב בתשובה, יש הסבורים (בית שמואל) כי אדם נאמן להעיד על עצמו שהרהר בתשובה, אכן לדעות אחרות (טיב קידושין ועוד) הנאמנות נמונה לו רק בעדות של ממש, של שני עדים.

לדעה הראשונה, יש לנידון זה השלכה על הנידון הקודם שהוזכר, הבית שמואל מסתפק בשאלה הנ"ל - האם כשהגזילה עודנה בידו יש להחזיק את הקידושין כחלים מספק, והוא מכריע כי במקרה בו הוא טוען שהרהר בתשובה - ודאי יש להניח כך.

שולחן שבת עם האור החיים

איך שרק תסתכלו על זה, היה יחיאל מיכל חביב הקהל. ממרום גילו המופלג וקונן שופע ההדר, מקומו הקבוע אי שם בכותל המזרח בבית הכנסת השכונתי וקורות חייו שהותירו את חותמם בפניו משופעות הקמטים והתלמים, ירד מיכליה אל העם והואיל בטובו להעניק להם עצה ותושייה, חיוך חם וגם כוס תה מפעם לפעם, חלוט ביד אוהבת וגדוש קוביות סוכר.

הגדרתו המדויקת שנויה היתה במחלוקת. זקן הקהל, ניצול שואה, סבא חביב או שכן אדיב, כל אלה הינם רק חלק מאותו רצף ארוך של תארים שהוצמדו לו והפכו לחלק מתדמיתו, חלק ממסכת חייו.

שרוליק נכדו, אשר חש קרוב מספיק לסבא הגדול, החליט לעשות שימוש מועיל בכובע אותו חבש מיכליה בחיק המשפחה - כובע הסבא החביב.

באותו ליל הסדר עליו נסוב סיפורנו, החליט שרוליק כי די לו להחשות. הוא מוכרח להתחקות אחר סיפור חייו של סבא, להעשיר בפרטים שעוד לא ראו אור עולם וטרם שמעתם אוזן ולמלא את נתיקו בסיפורים נוטפי נוסטלגיה מעברו הנסתר של סבא.

תכנית מורכבת נטווחה מבעוד מועד, וכך מצא את עצמו שרוליק בווה בסבו משך כל הסדר, עוקב בדריכות אחר מעשיו ומצפה לרגע הגורלי בו תשתנה המשוואה. הרגע בו הוא יוכל לדרוש, ולעמוד על שלו.

'נו? אז מי גנב את האפיקומן?...? הפנה סבא מבט חמים לנכדים, בקולו נשמעת היטב שמחת החג אך לצד זאת מעיד רעד קל כי השנים לא פסחו עליו.

נדמה לו שהוא שמע משהו. מיי? 'אני' נשמע שוב הקול, צלול וזעיר, מפיו של שרוליק, 'אני גנבתי את האפיקומן!'

'ומה תרצה בתמורה?' סבא לא בזבו זמן. 'אבקש את אשר חפצתי' הבהיר שרוליק בטון עסקי שאינו משתמע לשתי פנים, 'אך ורק אם יואיל הסבא להבטיח לי נאמנה כי יגשים את משאלתי.'

'במה כבר יכול להיות מדובר?...? סבא הפך משועשע, 'אוסף הבולים היקר שלי? הכרך העתיק של סלאוויטא?'

'לא ולא' הניד שרוליק בראשו. 'נו? נימה קלה של קוצר רוח נרמזה בקולו של סבא. 'תבטיח לי, סבא.'

'נו נו, אני מתחייב בזאת' עתה סבא והתפייט, 'והכל שריר וקיים.'

'סִפֵּר לָנוּ עַל אוֹשׁוּיָךְ, סבא!' נעץ שרוליק את הסיכה שפוצצה באחת את הבועה המשועשעת ששררה סביב, 'סִפֵּר לָנוּ עַל החוּוִיָּה. עַל הַקְּשִׁיִּים וְהַאֲתַנְרִים, הַנִּיּוּסִים וְהַיְשׁוּעוֹת, הַגְּבוּרָה וְהַחֲצֵלָה, אָנָּה!'

סבא הרצין באחת, פניו האפירוי. זהו טאבו, ידעו הכל, על הנושא הזה לא מדברים, לא מזכירים אותו ולא דשים בו. אין שאלות על הנושא ולא רמזים, כלום. סבא הגיע 'משם', ידע כל כנד מקטנותו, וזהו הוא לא מדבר על כך ולא משתף.

'הבטחה זו הבטחה' הזכיר שרוליק בטון חושש, וסבא נאנח והתרווח על כסאו, לקח נשימה ארוכה והחליט לקיים את הבטחתו. לראשונה בחייו נאלץ לנבור בפצעים הישנים ההם, המדממים ללא הפוגה, לרוש בהם ועוד לעשות זאת בפומבי.

אותו ליל הסדר לא יישכח במהרה מבני המשפחה, קטנים וגדולים גם יחד. עד סמוך לעלות השחר ישב סבא וסיפר, בכה וקונן. על הצרת צעדיהם ועל האקציות ההמוניות, על השאגות מקפאות הדם והכלבים האימתניים, על המגלבים שהכו בבשר החי ועל הנסיעות הממושכות בתת-תנאים בקרונות הבקר.

הוא נזכר, בקול, בפניו של השטן שחרף את גורלם בהינף יד וקבע מי לחיים ומי למוות. ביפה מרות, לראשונה מזה עשורים, את גורלה של משפחתו הענפה וקהילתו הפורחת שעלו על המוקד, חלקם מול עיניו. צירל וחווה'ליה, משה-מרדכי ויידל, אבא ואמא. החברים לשטיבל והשכנים, הרבי וגבאי, המלמד והבלן.

פניו הוצפו דם כשנזכר במפקד הסדיסט שכפה עליהם לרוץ ריצה חרת תכלית על השלג, ועטו ארשת סלידה כשתיאיר את מרק-הפיגולים שחולק להם במשורה.

ההתרגשות לפתה אותו כשתינף בסיפורי הגבורה האמיתית, היהודית. השופר שהושג מאי-שם בדרך לא דרך, התפילין שהוחבאו במסירות נפש והועברו מיד ליד בהתרגשות, ספר תהלים בלוי אותו חלקו בני המחנה. תפילות הימים הנוראים והבכיות המזועזעות, הריקודים בשמחת תורה, שיעורי התורה המחתרתיים והחזיון ההרדי באמונה.

קולו התאושש מעט, התייצב, כשהגיע לשלב בו הופיע הצבא האדום בשערי המחנה וכבש אותו, שחרר את שלדי האדם שבו ואפשר להם לשוב לארץ החיים.

ואז נמלטתי לארץ הקודש, השתקעתי בבני ברק והנה אני כאן סיים באחת, נותן סביבו מבט אוהב, חם. זהו? הנכדים היו המומים.

מה החיפזון הפתאומי של סבא לסיים, לקצר לפתע לאחר האריכות הרבה ולוותר על פירוט העלייה לארץ, חבלי הקליטה והקמת המשפחה, שיקומו האישי ועוד? מה בווער לו?

האהבה מקלקלת את השורה

התורה הקדושה מספרת לנו אודות המעמד נורא ההוד - מעמד הר סיני וקבלת התורה, והפרשה פותחת בפסוקים הבאים (יט, א - ב): **"בַּחֲדָשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְבַּר סִינַי: וַיִּסְעוּ מִרְפְּדִים וַיָּבֹאוּ מִדְבַּר סִינַי וַיַּחֲנוּ בְּמִדְבַּר וַיַּחֲזוּ שָׁם יִשְׂרָאֵל נֶגְדַת הָהָר."** עומד האור החיים הקדוש על סדר הפסוקים ועל העובדה שהפסוק **וַיִּסְעוּ מִרְפְּדִים** נאמר **לאחר** הפסוק המציין כי **'בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְבַּר סִינַי'**, וקושייתו איתנה: **"קִשְׁתָּה, לָמָּה אַחֲרֵי הַמּוֹקְדָּם, כִּי פִסּוּק זֶה הִיָּה לוֹ לְהַקְדִּים קוֹדֵם פִּסּוּק שְׁלִפְנָיו שְׁאָמַר 'בָּאוּ מִדְבַּר סִינַי'."**

על כך משיב האור החיים הקדוש במילים ליהטות שכל כולן שלהבת אש ויקדת, אודותם התבטאו צדיקים כי **'הַיְתִיבוֹת בּוֹעֲרוֹת בָּאֵשׁ, וְזוֹ לְשׁוֹן קִדְשׁוֹ: וְאוֹלֵי שֶׁהוּא עַל דְּרָךְ אוֹמְרָם (סנהדרין קה, ב): 'אַהֲבָה מְקַלְקֶלֶת הַשְּׁוֹרָה', לְהַקְדִּים הַמְּאֻחָר.**

'שְׁלֵהוּיֹת כִּי הוּא זֶה יוֹם הַמְּקוֹנָה לְבוֹרָא, לְתוֹרָה, לְעוֹלָם, לְעֵלְיוֹנִים וּלְתַחְתּוֹנִים, וּמִיּוֹם הַבְּרִיאָה, וְהֵם יוֹשְׁבֵים וּמְצַפִּים מִתִּי יְבוֹאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִדְבַּר סִינַי.

"לָזֶה כִּשְׁהִגִּיעוּ שָׁמָּה לֹא עֲצְרוּ כַח לְסַפֵּר סֵדֵר הַדְּבָר, וְתִכְף קְדָמָה הַהוֹדְעָה בְּאוֹמְרוֹ 'בַּיּוֹם הַזֶּה בָּאוּ וְגו', הִגִּיעַ חֲשׁוֹק

ספיר ויהלום

פניני מוסר ויראת שמים בפרשה

וראה גוי רוס - שבוי מלחמה, מגודל ובנוי לתפארת כמו שרק בריון תוצרת רוסיה יכול להיראות.

יתן את הלחמנייה! נבח הלה. היהודי נישא לשאת ולתת עמו, להתווכח ואפילו לסרב, אך למול מסת השרירים העצומה והמבע המאיים לא היה לו כל סיכוי.

ניסיון נוסף להתמקח עלה לו ביוקר, והתגובה - כמה צפוי, היתה פיזית.

הבריון המגודל שלח את אגרופו הישר למרכז גופו של היהודי הצנום, הולם בו בעוצמה וממשיך ביתר שאת להכותו בכל חלקי גופו. עד מהרה מצא את עצמו היהודי מוטל על הקרקע המושלגת, מדמם וחבול קשות. עיניו פלפלו לרגעים ספורים והוא איבד את הכרתו, מתערפל לתוך ענן של ייאוש קודר.

חלפו אך מספר שעות, והיהודי פקח את עיניו בחולשה.

מספר שניות של התאושות, והוא שם לב לשקט המחריד. הדממה המצמררת ששלטה במחנה כולו, לא צעקות השומרים ולא יללות האסירים הכאובים, לא נביחות הכלבים ובעצם לא כלום. דממה עמוקה כשאלו, שקט מבהיל.

הוא נשא את עיניו והביט סביבו, או אז התגלה למול עיניו המחזה המוזעזע.

אלפי גופות שכבו שם ללא ניע, פגועות חלקית ופניהם מעוותות בסבל - מנת חלקם ברגעים האחרונים לחייהם. הלחמניות הטירות והמגרות, מסתבר, היו מורעלות.

באחת התברר לו כי דווקא המצב הנורא בו חשב שהוא שרוי, הרגעים המייאשים בהם ניטלה ממנו פיסת החיים האחרונה בה תלה את תקוותו, הם אלה שהצילו אותו. ההשגחה הפרטית דאגה לכך שהוא יופך, ייעשק על ידי גוי שפל וייפול מעולף - והכל כדי שלא יאכל מאותם לחמניות ויאבד את חייו ברגעים האחרונים והגורליים הלה.

בדבריו על עשרת הדברות, בציווי (כ), (ב): 'אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ, כותב רבנו דברים מבהילים הממחישים היטב מסר זה: 'עוד יִרְצֶה עַל דָּרְךָ אֹמְרוֹ (תהלים קטו, ג - ג): 'כֹּס יִשְׁעוֹת וגו', וְכֶשֶׁם ה' אֶקְרָא צָרָה וְיִגְוֶן וגו' וְכֶשֶׁם" וגו', וְדַרְשׁוּ י"ל (ברכות ס, ב): 'מְבַרְכִין עַל הָרָעָה בְּשִׂמְחָה כֶּשֶׁם" וְכו' [כוונתו לדרשת חז"ל על הלשון: 'צָרָה וְיִגְוֶן אֲמַצָּא' לעומת כֹּס יִשְׁעוֹת אֲשָׂא, מידת הדין לעומת מידת הרחמים, ובשניהם: 'כֶּשֶׁם ה' אֶקְרָא, להודות לו ולשבח לפניו]. וְהִטַּעַם כִּי בְחֵינֵת הַמוֹסֵר מֵה' אֵינוֹ אֶלָּא לְצַד הַטּוֹב וְהַחֲסֵד, וְהוּא אֹמְרוֹ 'אֲנֹכִי ה' [שם הוי"ה]. פִּירוּשׁ מִדַּת הַחֲסֵד וְהַרְחָמִים, אֲפִילוֹ בְּזִמְנוֹ 'אֶלְקִיךָ' פְּרוּשׁ שְׂאֵנִי מִסְרֶךָ.

תמיד, גם כשאדם רואה נכחו רק את מידת הדין והוא משיכנע למעלה מכל ספק שהנהגה האלקית פועלת לרעתו לחילה, אין זאת אלא משום שהוא אינו רואה את התמונה הגדולה בשלימותה, את החסד שבתוך הדין ואת הרחמים המסתתרים בעומק מידת הגבורה.

מחנה ברגן בלזן, תש"ה.

המקום הנורא עלי אדמות, הגיהנום בהתגלמותו בו נחשפו בני אנוש בשפלות חייתית לצד יהודים בני העם הנבחר שדווקא התגלתה נשמתם הטהורה וגבורת הנפש שלהם, בדמדומי הגסיסה שלו.

לצד שנאת ישראל שהניעה את הגרמנים ימ"ש לטבוח ללא רחם בבני עמנו, מנער ועד זקן טף ונשים, הם נאלצו לפעול ולהתמודד במקביל גם במישור המלחמתי - אל מול האויבים המאגפים אותם בתנועת מלקחיים וכופים עליהם היכנע ללא תנאי.

הצבא האדום שטט מצד אחד, בעלות הברית תקפו מצד שני, וגרמניה בתווך - מיואשת, מובסת, אך בעיקר - למרבה הפלצות, להוטה לסיים את המשימה שראתה כתכלית ייעודה - השמדת כל אשר בשם ישראל יכונה, בדרך אכזרית ככל הניתן, ולדיים - המרבה בכמות ובאיכות הרי זה שבוש רח"ל.

באחד הימים, כשהדי ההפגזות נשמעו קרוב מאי-פעם והארטילריה הכבדה של בעלות הברית נצפתה באופק הקרוב, ריכזו מפקדי המחנה את כלל האסירים - יהודים ושאנים מבני ברית, ושיתפו אותם בנתונים מהשטח ללא כחל ושרק.

'האויב כבר כאן ועוד רגע יסתער ויכניע אותנו הודו בשפל קול ותיכף ניגשו לענין שלשמו התכנסו, 'קעת עלינו לבטח את עתידנו ולוודא שלא נעמוד למשפט על ההתעללות הנוראה שעברתם כאן, על הפשעים הנוראים שבוצעו כאן'.

לנוכח עיני האסירים שנפקחו בתדהמה, הצצו בזה אחר זה ארזים מדיפי נידוח טרי, מגרה, עוצר חושים, ובהם לחמניות בשרניות.

'נהג לכם לחמניות טריות' החווה הקצין הממונה בידו, 'וכך וכלו לספר עד כמה טוב ונעים היה לכם אצלנו, במחנה ה'נפלא' ברגן בלזן.'

האסירים אך בקושי האזינו לדבריו האחרונים. הם עטו על הארזים כאחוזי טירוף, מנסים לפלס את דרכם לפיסות החיים הללו, אולם בגרמניה כמו בגרמניה - הכל חייב להיות מסודר, מוקפד ומנוהל היטב, אין מקום לבלגן.

עד מהרה השתרך לו תור ארוך, מורכב ספיפס עגום של שלדים מהלכים שכל רצונם לזכות בלחמנייה, זו שתעניק להם לראשונה מזה שנים תחושה אמיתית של שובע.

אחד האסירים, יהודי שבקושי שרד את נוראות המלחמה וזוועות המחנה, עמד אף הוא בתור ושם לב לכך שהממונה על החלוקה אינו מודקדק בחלוקה, ואינו בודק בביציותיהם של העומדים בתור. הוא נכח לראות כי הלה אינו אוכף את כללי החלוקה, וכי יש מקום להתגב פעם נוספת לתור ואולי לזכות בלחמנייה נוספת, ואכן כך עשה.

כעבור דקות ספורות, בעודו עומד ומלטף בידיו את צמד הלחמניות שהשיג, לפתו את גרונו לפתע זוג ידיים מגושמות, לוחצות אותו כמין צבת. הוא הביט נכחו

חברותא עם הקב"ה

מה למדים אנו מכך, לעולם המעשה?

כך נאמר בתנא דבי אליהו (תד"ב) רבה פרק כה): "כל תלמיד חכם שיושב בינו לבין עצמו וקורא ושונה, הקדוש ברוך הוא יושב כנגדו וקורא ושונה עמו".

נשווה בנפשנו - חברותא עם הקב"ה, לימוד בצוותא עם נותן התורה, החפץ לרדת ממעונו ולעסוק יחד עמנו בחמדו הגנוזה. היש למעלה מכך?! הלא זהו הביטוי המוחשי ביותר, החי ביותר, לדברי האור החיים הקדוש: "הגיע חֲשׂוֹק וְנַחֲשֵׁק לְחֻשֵׁק וְחֻשֵׁק, וְשִׂמְחוּ שְׂמִים וְאַרְצֵי, כִּי זֶה הוּא תַּכְלִית הַבְּרִיָּאָה וְתַקְוָתָהּ".

המינימום שמצופה מאיתנו, הדרושה הבסיסית ביותר, היא לעשות את מה שהתורה הקדושה עשתה בפרשה זו - לעזוב הכל ולקפוץ ישר למדבר סיני! ישר לחברותא המרוממת והנשגבה הזו, לנטוש מאחורינו את הוויות העולם הזה, הטרדות והדאגות, השטויות וההבלים, ולזנוק ישר לתוך האש הבורעת של התורה הקדושה. הבה נקיים בעצמנו: "אֶהְבֶּה מְקַלְקֶלֶת הַשְּׂוֹרָה".

וְנַחֲשֵׁק לְחֻשֵׁק וְחֻשֵׁק, וְשִׂמְחוּ שְׂמִים וְאַרְצֵי, כִּי זֶה הוּא תַּכְלִית הַבְּרִיָּאָה וְתַקְוָתָהּ. וְאַחַר כֵּן חֲזֹר הַקְּתוּב לְהוֹדִיעַ פְּרָטוֹ שֶׁל דְּבָרִים. נבונון בדברים.

התורה הקדושה, כידוע לכל בר בי רב דחד יומא, אינה רצף סתמי של סיפורים, זוהי החכמה האלקית, חמדה גנוזה אשר כל תיבה, אות ותג שבה מחושבים עד הקצה, עד שנדרש כלל שקיבלו חז"ל במסורה (פסחים ו, ב): "אין מוקדם ומאוחר בתורה", כדי לקבוע שבמקרים מסוימים הקדימה התורה את המאוחר ולהיפך. הכל עם סיבה מדוקדקת, בכל מקרה לגופו ומתוך דיוק אלקי שאין למעלה הימנו. ועדיין, כאן המקרה שונה.

האור החיים מתייחס להקדמת המאוחר שראינו בפרשה זו, ואינו תולה זאת בסיבה הגיונית הנראית לעין, כי אם מייחס זאת לעובדה אחת ויחידה: 'האהבה מקלקלת את השורה', פשוט כך.

מילים קדושות אלו: 'ביום הזה פָּאוּ מְדַבְּרֵי סִינִי, כְּבִיכּוֹל נִאֲמְרוּ בְּלֵהֵט הַרְעָה וְלֹאָּא הַתְּחַשּׁוּבֵת בְּאֶף כֹּלֵל שֶׁנִּמְסַר לָנוּ מִפִּי חַז"ל, לֹאָּא סִיבָה מוּגַדְרָת, אֲלֵא אֶךְ וּרְק מִשׁוּם הַבְּעִירָה הַיּוֹקֶדֶת שֶׁהֵבִיאָה אֶת הַתּוֹרָה לְהַקְדִּים אוֹתוֹ!'

שביבי אור

ניצוצות אש שלהבת מבית מדרשו של האור החיים

מסופר אודות אותו הודי, עובד אלילים פרימיטיבי, בן אחת הכתות במזרח אסיה שהאמין בשטויות והבלים שונים כמיטב המסורת המעוותת שלהם, ובין השאר נמנע בכל תוקף מלהכניס אל פיו דבר מאכל או משקה אשר תוצרתם מן החי.

אידיאולוגיה זו ליוותה אותו נאמנה במשך שנים, עד שנתקל באותו מדען שהחזיק בכלי מזור, 'מיקרוסקופ' הוא קרא לזה. מעין צינור צר ומוארך בעל זוגיות שבת צדדיו.

שמע המדען את דעותיו, בו לו בלבו וגם בפיו ובתנועת נצחון שלף את המיקרוסקופ והציבו מול כוס מים תמימה.

'הבט נא בכוס' המליץ לו, 'וראה כמה יצורים קטנטנים, חיידקים זעירים שאינם נראים לעין אנושית ללא המכשור המתאים, מסתובבים להם במים. האם לא תשתה יותר מים?'

'אמור נא' הגיב הלה בשאלה שלא ממין הענין, 'כמה עלה לך המיקרוסקופ?'

'מאה דולר' המדען טרם הבין לאן מתקדם השיח ביניהם. 'הא לך מאה דולר' שלף היהודי שטר מכיסו, 'ותן לי את המיקרוסקופ'. המדען נעתר, תמה בינו לבין עצמו על התפתחות השיחה למחוזות לא צפויים אלה.

נטל הלה את המיקרוסקופ, השליכו ארצה ורמס אותו ברגליו בחמת זעם. בעט בו שוב עד שהפך אותו לעיסה בלתי-נהירה של חלקיקים מעוכים.

'אתה לא תבוא עם מאה דולר' התיז בבו, 'ותרסק את האמונה שלי! רבנו האור החיים מבאר מדוע זכה יתרו לכבוד הגדול - שתיקרא הפרשה על שמו, וכך הוא כותב במתק לשונו: 'וְנִרְאָה כִּי טַעַם הַדְּבָר הוּא לְהִרְאוֹת ה' אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל - הַדּוֹר הַהוּא וְכָל דּוֹר וָדוֹר, כִּי יֵשׁ בְּאַמּוֹת גְּדוֹלִים בְּהִכְנָה וּבְהִשְׁפָּלָה, וְצָא וְלָמַד מֵהִשְׁפָּלַת יְתְרוֹ בְּעִצְזוֹ וְאֹפֶן סֹדֵר בְּנֵי אָדָם אֲשֶׁר בָּחוּר, כִּי יֵשׁ בְּאוֹמֹת מְכִירִים דְּבָרִים הַמְּאֹוֹשִׁרִים. וְהַכּוֹנֵה בָּזָה, כִּי לֹא בָּאָה הַבְּחִירָה בְּיִשְׂרָאֵל לְצַד שֵׁשׁ בָּהֶם הִשְׁפָּלָה וְהִקְרָה יוֹתֵר מִכָּל הָאוֹמוֹת, זֶה לֶךְ הָאוֹת - הִשְׁפָּלַת יְתְרוֹ. הָא לְמַדְּךָ כִּי לֹא מְרֻב חֲכַמֵּי יִשְׂרָאֵל וְהִשְׁפָּלְתָם בָּחוּר ה' בָּהֶם, אֶלָּא לְחֲסֵד עֲלֵיוֹן וְלֵאחֲבַת הָאֲבוֹת'.

כבר אמרו חז"ל (איכה רבה ב, י): "חכמה בגויים - תאמין", אך עם זאת יש לזכור שכל חכמתם לא עומדת ואין בה ממש כנגד אהבתו יתברך אלינו ורצונו שנוכה לדבוק בתורה הקדושה ולקיים חוקיה, ובטח שאין בה כדי לערער או לפקפק חלילה ביסודות דת ישראל וחוקי התורה הקדושה.

מאוצרותיו ושיחותיו של הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

חיים שיש בהם בנתיבי חייו ופועלו של איש האלקים

במהלך חייו סבל רבנו מרדיפות שונות ומשונות, לעתים קרובות אף מצד אֶחָיו בני ישראל שלא ראו את הנהגותיו בעין יפה ועשו הכל כדי להצר את צעדיו. אם כי בדורות הבאים, ועד עצם היום הזה, יצא שמו של רבנו כאיש אלקים קדוש ונורא וכאבקה הגדולה המאירה בתורתה וקדושתה לעם ישראל כולו, אולם בדורו לא כולם הראו זאת כך. היו שענייניהם צרה היתה ברבנו, והם רדפוהו ללא רחם, וכך שתה רבנו את כוס התרעלה עד תומה.

אך באורח פלא, לצד כל זאת נהג רבנו בכל יהודי - ואף ברודפיו המובהקים, מנהג של אהבה ואחוה, שלום ורעות, עד שראה בכל אחד מהם אחיו בשרו ממש.

הנהגה מופלאה זו של רבנו באה לידי ביטוי בדבריו על הפסוק (בראשית מה, ד): "וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל אָחָיו וְגִשׁוּ נָא אֵלַי וְיִגְשׁוּ וַיֹּאמֶר אֲנִי יוֹסֵף אֲחִיכֶם אֲשֶׁר מָכַרְתֶּם אֹתִי מִצְרַיִמָּה", וזו לשון קדשו: "לְזֶה אָמַר, כִּנְגַד צַד הִירְאָה שְׂאֵתָם יְרֵאִים וְנִבְהַלְתֶּם, לֹא תַחֲוֹשׁוּ לְדַבֵּר. כִּי אֲנִי יוֹסֵף אֲחִיכֶם, פִּירוּשׁ, מִתְנַהֵג עִמְכֶם בְּמִדַּת הָאֲחוּהָ, וְכֹאֲלוּ לֹא הָיָה הַדְּבָר הַהוּא. גַּם סָמַךְ לומר 'אֲחִיכֶם אֲשֶׁר מָכַרְתֶּם', לומר שְׂאֵפִילוּ בְזִמְן הַמְכָר לֹא כִּהְתָּה עֵין הָאֲחוּהָ מִמֶּנִּי".

אודות כך העיד הרה"ק ר' מרדכי מלעכוויטש ז"ע, כי היה רבנו נאה דורש וגם נאה מקיים, ובוודאי שאחז אף הוא עצמו באותה מדרגה נשגבה.

להשלמת עדות זו יש לציין לדברי הרה"ק הבית אברהם מסלאנים ז"ע, כי אין לו ספק שאף הרה"ק מלעכוויטש ניצב היה ברום המעלה ובדרגה זו, משום שאחרת לא היה מסוגל להתבטא כך אודות רבנו.

בנתיבי החיים פרקי מחשבה ומוסר לאורו הזך של האור החיים

'אין לי כח' - משפט שהפך למטבע לשון בקרב רבים מבני האדם, ולעתים קרובות הוא משמש עבור האדם כתירוץ שטחי, עלוב ורדוד להתחמקותו מלבצע את המוטל עליו.

הדבר נוגע הן במישור הגשמי והחומרי, כשאדם נמנע מלבצע מטלות ומשימות כאלה ואחרות בנימוק שכוחותיו לא עומדים לו כדי לבצע זאת, וכך גם ברוחניות - יש והאדם יכול להתעלות, לצמוח ולבנות את שיעור קומתו הרוחנית עשרת מונים מכפי שהוא עושה בפועל, ותירוצו בידו - 'אין לי את כוחות הנפש לכך'.

אם ננתח את ההתייחסות הבעייתית הזו מנקודת מבט הגיונית, אנושית, נבין על נקלה כמה דברים אמורים. התנהגות זו כינה החכם מכל אדם (משלי יט, כד): "טֵמֵן עֵצֶל יָדוֹ בְּצִלְחָת גַּם אֵל פִּיהוּ לֹא יִשְׁכַּנְהָ", ואף התווה את הדרך להתמודד עמה (שם ו, ט): "לֵךְ אֶל נְמִלָּה עֵצֶל רְאֵה דְרָכֶיהָ וְחַכֵּם".

אולם אף אם נניח שמדובר באדם שבאמת ובתמים אין בכוחותיו להתמודד עם משימות רוחניות כאלה ואחרות, יכולותיו הנפשיות שואפות לאפס וכל כולו אומר נואש. גם עבור אדם כזה מצאנו בפרשנותו, ובדברי האור החיים הקדוש, את הפתרון המושלם.

יתרו מתרה במשה רבנו (יח, יח): "נְבַל תַּבַּל גַּם אֲתָה גַם הָעַם הַזֶּה". רבנו עומד על כפל הלשון הנאמר בפסוק, וכותב כך: "לְהִיזוֹת

כִּי יֵשׁ ב' גְּדִרִים בְּמִשְׁמַעוֹת 'תְּבוּל'. הָא', כֹּל שִׁיגְרַע כֹּל שֶׁהוּא מִכַּחוּ הָרֵאשׁוֹן יִקְרָא עֲלָיו הַלְאֹת לְעֶרְךָ הַקּוֹדֵם, אֲבָל עַל כָּל פְּנִים יִכּוֹל עֲשׂוֹת מָה שֶׁהִיא עוֹשֶׂה קוֹדֵם, בְּמַעַט יִגִּיעַה. וְהַב', הוּא הַלְאֹת הַנִּרְגָּשׁ לְכָל, שֶׁהוּא גְּדֵר הַמוֹנֵעַ הָאָדָם מֵעֲשׂוֹת חֲפָצוֹ, לְצַד כִּי לֹא יִשְׂאֵר בּוֹ כַח.

"לְזֶה אָמַר אֵלָיו כִּי מָה שִׁיגִיעַ אֵלָיו מֵהַלְאֹת כַּח, לֹא שְׁעוֹר מוֹעֵט, אֲלֵא שִׁיעוֹר שְׂכַפִּי הָאָמַת יִקְרָא לוֹ 'תְּבוּל', וְהוּא מָה שֶׁגָּמַר אומר 'לֹא תוּכַל עֲשׂוֹהוּ לְבַדְּךָ'".

בכפל הלשון 'נבול תבול' התכוון יתרו לומר למשה, כי לא זו בלבד שכוחו לא יעמוד לו כבראשונה, אלא יתירה מכך - לא תיוותר בו טיפת כח לעשות ולו משהו.

מכאן ניגש ללמוד, בהקדם הכלל שטבעו חז"ל (סוטה יא, א) כי 'מידה טובה מרובה ממידת פורענות', את לשון הכתוב (יהושע א, ז): "רַק חֹזֶק וְאִמְץ מְאֹד לְשִׁמֹּר לַעֲשׂוֹת כְּכֹל הַתּוֹרָה". לא רק 'חזק', אלא 'חזק ואמץ', ואם נרצה - הרי שיש כאן חיווק על חיווק, מתן כח אדיר לכל יהודי באשר הוא, להתחזק ולעמוד בכוחותיו ואף להוסיף גבורה על גבורתו ולהתעלות מעלה מעלה בניגוד מוחלט לדרך הטבע.

על כך כבר נאמר (דברים ח, יח): "וְזִכַּרְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ כִּי הוּא הַנָּתַן לָךְ כַּח לַעֲשׂוֹת חֵיל לְמַעַן הָקִים אֶת בְּרִיתוֹ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאַבְרָהָם כִּי־יִהְיֶה!"

גם אתם זכיתם לישועה בזכות רבנו האור החיים הקדוש?

כתבו לנו

למייל המערכת m028039999@gmail.com

או לפקס 02-5385689

או ב'נדריים פלוס' - באר ישראל

אור הישועות מכתבי הלומדים

האור החיים הקדוש - חלום שהפך לברכה

בזמן שהתגורר מרן האדמו"ר מהר"א מבעלזא בבתי וורשא, בביתו של הרה"ק רבי זלמן אשכנזי ז"ל, שכן בקרבת מקום תלמיד חכם בשם רבי פייבל אידלמן זצ"ל. אף שהיה תלמיד חכם מופלג, היה רחוק מאורחות החסידים ואמונותיהם.

רבי פייבל ורעייתו חוו עשרים שנה של תפילות ותחנונים מבלי שזכו לפרי בטן. בליל ט"ו בתמוז תש"ד, יום הילולת בעל ה"אור החיים" הקדוש, חלמה אשתו חלום שבו נגלה אליה האור החיים הקדוש בעצמו. כשהיא סיפרה את החלום לבעלה, הוא דחה זאת באומרו: "חלומות שווא ידברו" והלך לעסוק בלימודיו.

האישה, שתחושותיה לא נתנו לה מנוח, פנתה לשכנתה, אשתו של רבי זלמן אשכנזי, וסיפרה לה את דבר החלום. השכנה הציעה לה לעלות לפני האדמו"ר מבעלזא, ששהה בביתם באותה העת, ולבקש את עצתו. בעזרת השכנה הצליחה האישה להיכנס אל הקדוש פנימה וסיפרה לאדמו"ר על שנות עקרותה, החלום שחלמה, והכמיהה שלה לבן.

הורה לה האדמו"ר לעלות מיד באותו היום לציון האור החיים הקדוש בהר הזיתים. הוא הדריך אותה לומר במקום את כל ספר תהילים, לשטוח שם את תחינותיה, ולהבטיח שאם ייוולד להם בן, יקראו לו "חיים".

כעבור שנה בדיוק, ביום ההילולא של האור החיים הקדוש, געשה ורעשה ירושלים לכשורת לידתו של הבן שזכו בו רבי פייבל ורעייתו. ויקרא שמו בישראל "חיים".

("צנצנת המן", עמ' קיב)

מתיבתא אור החיים

מכן הודה על כך שהקב"ה הצילו מחרב פרעה. ד. בספר **חידושי תורה** (איטינגא, חוקת ד"ה ויקחו אליך) יישב, על פי המבואר בילקוט שמעוני (רמז רסח), שבשעה שעלה משה למרום ראה את הקב"ה שהוא עוסק בפרשת פרה אדומה ואומר 'אליעזר בני אומר, פרה בת שנים, עגלה בת שנתה', ביקש מהקב"ה שיצא אליעזר זה מחלציו, אמר לו הקב"ה 'חייך שיצא מחלצייך'. וא"כ יתכן שמה שקרא לו אליעזר היה על שם ההבטחה שהבטיחו הקב"ה שיצא בן זה מחלציו, וזהו פירוש הפסוק 'כי אלהי אבי בעזרי', דהיינו שהקב"ה בעזרו במה שהבטיחו שיצא מחלציו, ולפי זה מה שכתוב 'ויצילני מחרב פרעה' אינו טעם הדבר שלכן קרא לו אליעזר, אלא הוא וי"ו החיבור והוא תוספת לדבריו, שזה שהיה יכול להיולד לו אליעזר ושתתקיים בו ההבטחה, זהו רק מחמת שהצילו מחרב פרעה, שכן אם היה מת לא היה יוצא מחלציו, אך אין זו הסיבה לקריאת השם 'אליעזר', ובכך מיושבת קושיית רבינו.

ה. **בברכת אברהם** (אלברט) יישב, על פי דברי התרגום יונתן שתרגם על דברי הפסוק 'ויאל משה לשבת את האיש' (כא), שיתרו הבין שהוא בורח מפרעה וזרקו לבור, ולפי זה מובן שעדיין לא ניצל לגמרי מחרב פרעה עד שיצא מן הבור, ונמצא שהיה גר בארץ נכריה קודם שניצל לגמרי מחרב פרעה.

שעל שם נס זה הוא קרא את השם 'אליעזר'. ב. **ביסוד אמונה ומדת ענוה ובסוכת דוד** (קוויאט, אות יח) ביארו, שלא היה יכול לקרוא לראשון 'אליעזר' מאחר שהוא היה מיוחד לע"ז כפי שהתנה יתרו, כמבואר במכילתא (מכילתא מס' דוישמע פ"א), ולא רצה להזכיר עליו שם שמים 'כי אלהי אבי בעזרי' וגו', ולכן קרא רק לבנו השני בשם 'אליעזר'. ג. **במשמרת צבי** יישב, בהקדם משל לאדם שהיה בבית האסורים, וקרוביו עשו השתדלות גדולה להוציאו, ולאחר שעלה בידם להוציאו נתפס על רציחה וענשו אותו בעונש מות, והצטרעו על כך שהתאמצו להוציאו שמוטב היה שהיה נשאר במאסר כל ימיו. כך אם משה רבינו לא היה 'גר בארץ נכריה' אלא היה לומד ממעשיהם, אין שום ריוח בכך שניצל מחרב פרעה, שהרי עדיף היה שלא ניצל ולא יעזוב את דרך התורה. ולכן דבר ראשון הוא הודה על כך שהיה 'גר בארץ נכריה' ולא למד ממעשיהם, ורק לאחר

כתב רבינו (שמות יח ד) 'ושם האחד אליעזר' וגו'. טעם אומרם האחד, כי לצד טעם קריאת השמות טעמו של זה קדם לטעמו של שם גרשם שבתחלה הצילו מחרב פרעה ואחר בא למדין וגר שם, וטעם שלא הקדים קריאת שם אליעזר הוא כי קרא למאורע שהיה בו אז בארץ נכריה ואחר כך הלך לחפש מאורעות קודמות, או לפי מה שפירשנו בפסוק 'גר הייתי' (שם) שיכוין על גרותו בעולם הזה בחינה זו קדמה להצלתו מחרב פרעה ולזה הקדימו, ולצד בחינת גרות ב' בארץ נכריה קדם לו כוונה הרמוזה בקריאת שם אליעזר וכנגד זה אמר האחד ולזה הוצרך לפרש מה הוא העיזר שכנגדו קרא לו שם ואמר ויצילני וגו', ובזה יוצדק לומר עליו שם האחד, וזולת אומר ויצילני מחרב פרעה הייתי מפרש שהעיזר הוא אחר הגרות והקדימה שהקדים לומר גר הייתי וגו' תחייבני לפרש כן ויסתם בפני ידיעת טעם אומרם 'האחד'.

הנה מבואר מדברי רבינו שהטעם שקרא לבנו 'אליעזר' קדם לטעם של קריאת שם 'גרשום', כי קודם ניצל מחרב פרעה ורק אחר כך היה גר במדין. ומצינו כמה מפרשים שהביאו את דברי רבינו ונתנו טעם להקדמת השם 'גרשום' לשם 'אליעזר' באופנים אחרים:

א. באמרי יצחק (הורוויץ, מאמר י) כתב שיתכן ליישב, שאת השם 'גרשום' הוא קרא על שם הזמן שהיה בבית פרעה, שזה קדם לנס שהוא ניצל מפרעה

שיעור 'עשרה טפחים' נמצא בש"ס פעמים רבות, והוא נוגע למגוון נושאים בהלכה. היכן הזכיר זאת רבנו בפרשה? (א) פרק יט פסוק כ. (ב) פרק כ פסוק ד. (ג) פרק כ פסוק כ. תשובה מגיליון קודם: פרק טו פסוק יא.

מצא חיים
חידה שבועית בעיון
דברי האור החיים

שם הזוכה: בעילין
ט"ר ויצא:
הרב חיים מאיר הוט,
בני ברק
שם הזוכה בעילין:
פ"ר ישלח:
הרב אביעונם
שטראוס, חיפה

פתרונות יש לשלוח לא יאחר מיום רביעי בשבוע בלבד לכתובת דוא"ל: m028039999@gmail.com או בפקס 02-5385689 או 'נדרים פלוס' - באר ישראל

על מנת להשתתף בהגרלה: 1. יש לציין כתובת מדויקת וטלפון. 2. לציין בראש הדף עבור חידון 'בחרת בחיים' ושם הפרשה. 3. בני חו"ל מתבקשים לכתוב כתובת (אדרעס) בארץ ישראל למקרה של זכיה, שישלח לשם. בין שולחי התשובות תערך הגרלה על סידור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלאי כפי שיקולי המערכת).

מחברים להיום
לשמיעת שייעורים ודרשות
חייגו: 02-803-9999

